

#	Organisatie	Investeringstypen	Hoofdstuk	Paragraaf	Tabel	Tema	Reactie Lander	Opmerking
8	Strategische Board Stedendriehoek	Elektriciteit	Inleiding	1.2		<p>In onze regio verzorgen twee netwerkbijdragen de transportcapaciteit. Samenwerking tussen Lander en Enexis is essentieel om voldoende capaciteit te waarborgen voor de gehele regio. Specifiek in het programma Toekomstbestendige Energie-infrastructuur A1 Zone is de grens van de capaciteit in zicht en daarmee een groot risico voor onze economische en duurzaamheidsopgave.</p> <p>De noodzaak voor innovatie benadrukken wij. Naast de technische innovatie (o.a. conversie meerdere energiedragers) vragen wij u uitdrukkelijk ook om te kijken naar organisatorische innovatie (samenwerking tussen netbeheerders en met derden).</p>	<p>Daar waar de netten van Lander aansluiten op de netten van andere netbeheerders (zowel de boven- als onderliggende) heeft Lander afstemming gehad met andere netbeheerders over de uitkomst van netberekeningen en de eventuele knelpunten en oplossingsrichtingen die daaruit voortvloeien.</p>	Ja
9	Gelders Energieakkoord	Elektriciteit	4	tabel 4.1 en grafiek 4.3		<p>H4. In tabel 4.3 staan aanzienlijke vermogens aan batterijopslag en aanzienlijke energiehoeveelheden in opslag in waterstof. In grafiek 4,1 komt batterijopslag verder niet terug, en verderop in de investeringsplanning ook niet.</p> <p>Zienswijze: Het ligt m.i. voor de hand om bij de investeringsplanning ook specifiek te kijken naar de rol voor batterijopslag. De stand der techniek en de kosten ontwikkelen zich snel en voor veel toepassingen (van seconden tot uren) kunnen batterijen inmiddels (en nog veel meer in de wij nabije toekomst) bijdragen een kosteneffectiever en betrouwbaarder e-net. In sommige gevallen kan de netbeheerder er zelf in investeren en in andere gevallen kunnen klanten en opwekkers dat in overleg met u doen. Ik ken de "al-dan-niet" discussie over de rol van de netbeheerder in opslag, maar juist door in de investeringsplanning ook opslag mee te nemen kan die discussie goed worden gevoerd.</p> <p>Algemene zienswijze: het woord "partners" komt in de inleiding van het plan 3 keer voor, maar verder nergens meer. De woorden "draagvlak" en "participatie" komen helemaal niet voor in het stuk. Ik weet dat Allander / Lander wel degelijk investeert in participatie en draagvlak, en het zou echt onderscheidend en lonend zijn om dit verder uit te breiden. Dat kan door deze front-end investeringen in het investeringsplan een specifieke, eigen plek te geven, inclusief de te behalen doelstellingen (versnelling, delen van kennis, verantwoordelijkheden en lasten, een betere match van netinvesteringen en opwerkprojecten etc.). De Rol van dit soort front-end investeringen is fenomenaal en het karakter van dat soort investeringe past in het nationale beleid om de energietransitie gezamenlijk te realiseren. Ik wil daar best verder over meedenken.</p> <p>Ontbreken van investering in onderstation Akkrum om de aansluitbeperking voor teruglevering op te heffen;</p>	<p>In uw zienswijze vraagt u aandacht te geven voor de mogelijke rol van batterijopslag in de investeringsagenda. Het een bewuste keuze om batterijopslag niet op te nemen in ons investeringsplan. Mocht hier in de toekomst meer ruimte in komen voor de netbeheerder dan zullen wij onze investeringsplannen hier op aanpassen.</p> <p>Verder geeft u in algemene zin de term samenwerking te missen in ons investeringsplan. Ons investeringsplan gaat daar wellicht niet specifiek op in. Echter wij staan voor een brede samenwerking in de energietransitie. De uitdagingen waar we voor staan, kunnen we alleen realiseren wanneer netbeheerders, gemeenten, provincies, klanten en andere partners intensief samenwerken, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke vraagstukken en het inpassen van duurzame energie. Zo krijgen we meer inzicht en begrip voor elkaar en kunnen we beter samenwerken aan gezamenlijke plannen. Zo ook in onze samenwerking in het Gelders Energieakkoord.</p>	Ja
10	Energiecoöperatie Duurzaam Akkrum-Nes	Elektriciteit	Bijlage 1	Friesland NW		<p>Zienswijze: Voorankondiging verwachte congestie verdeelstation Akkrum, versie 1.1, 06-02-2020). In de afgelopen jaren hebben de energiecoöperaties Energij Koöperatie Aldeboarn en Duurzaam Akkrum-Nes, particulieren en boeren in en om de dorpen Akkrum en Aldeboarn zonnepanelen op daken geïnstalleerd. In Aldeboarn is een postcodeoosproject op het dorpshuis gerealiseerd, veel particulieren in de dorpen (met kleinverbruikersaansluiting, o.a. via een collectieve inkoop in de wijk Wynhoek in Aldeboarn), bedrijven op de industrieterreinen en een aantal boeren in het buitengebied (beide met grootverbruikersaansluiting) hebben op eigen initiatief zonnepanelen op hun daken gelegd.</p> <p>We zien nu en verwachten voor de langere termijn dat de levering van zonne-energie op daken in en rond onze dorpen doortziet en nog zal groeien.</p> <p>Door de aansluitbeperking voor teruglevering van elektriciteit naar verdeelstation Akkrum kunnen deze plannen niet doorgaan en dat is niet acceptabel voor betrokkenen en ook niet voor hun bijdrage in de gezamenlijke opgave voor duurzame opwek in de energietransitie, als onderdeel van de RES Fryslân.</p> <p>Om de realisatie van zonnedaken van particulieren, boeren en bedrijven en een groot zonnepark in de toekomst toch mogelijk te maken moet de aansluitbeperking voor teruglevering in onderstation Akkrum opgeheven worden. Daartoe moet het onderstation uitgebreid worden en als investering meegenomen worden in Bijlage 1.</p> <p>NB 1. Bij deze zienswijze nemen we aan dat de reeds toegekende aansluiting van het zonnepark van Duurzaam Akkrum-Nes aan de noordkant van Akkrum gegarandeerd blijft.</p> <p>NB 2. Deze zienswijze is gezamenlijk opgesteld door Energij Koöperatie Aldeboarn (energij.aldeboarn@gmail.com) en Energiecoöperatie Duurzaam Akkrum-Nes (energiecooperatie@duurzaamakkrumnes.nl).</p>	<p>Dit jaar investeert Allander bijna € 100 miljoen in de Friese netten om de energietransitie te bewerkstelligen. Ook in Akkrum zullen wij investeren in ons verdeelstation en zo ervoor te zorgen dat klanten terug kunnen leveren. Deze investering zag u niet in ons investeringsplan terug, omdat wij alleen verplicht zijn plannen > 25kV (25.000V) op te nemen. Ik kan u verzekeren dat wij wel gaan investeren in ons verdeelstation en de netten in Akkrum en omstreken.</p>	Ja
11	NWEA / Energie Samen / Holland Solar	Elektriciteit	Alle	Alle	Alle	<p>Goed dat dit plan er is, dat er overall urgentie uit spreekt, dat er nadrukkelijk samenwerking wordt gezocht met de opweksector, en dat deze mogelijkheid er is om een zienswijze in te dienen. Complimenten voor dit gedetailleerd uitgewerkte document. Fijn dat er voor is gekozen om de knelpunten en investeringen transparant en gedetailleerd weer te geven in de bijlagen.</p> <p>Opvallend is dat dit een relatief beknopt plan is (t.o.v. de andere investeringsplannen), maar dat het zich inhoudelijk desondanks in positieve zin onderscheidt. To-the-point en concreet. (Alleen hoofdstuk 4 over de scenario's zou wat uitgebreider mogen.)</p> <p>Wat voor ons een flinke puzzel is: wat is de samenhang tussen 600 bladzijden aan verschillende investeringsplannen voor de elektriciteitsnetten? We zien dat de verschillende netbeheerders ieder op hun eigen manier scenario's gebruiken of opstellen en doorvertalen naar knelpunten en investeringen. De één rekent door met het best case scenario, de ander juist met de worst case. De getallen die gebruikt worden voor duurzame opwek variëren sterk; het is moeilijk te doorgronden welke getallen gehanteerd worden voor doorrekening, en hoe de optelsom over de verschillende netbeheerders matcht met de landelijke getallen. We stellen daarom voor dat de netbeheerders gezamenlijk kiezen voor één werkwijze, waarbij het worst case scenario het uitgangspunt zou moeten zijn.</p> <p>Wat zou helpen is als de netbeheerders een gezamenlijk paraplu-document zouden maken, waar de investeringsplannen op een logische, eenduidige wijze ingehangen kunnen worden. Voor nu wellicht niet meer haalbaar, maar dan ons dringend verzoek om dat in de volgende ronde investeringsplannen wel te doen.</p> <p>Cruciaal voor het weklagen van de enorme opschaling van de netten die voor ons ligt, is het samen met alle stakeholders bepalen van een logische volgorde waarin je knelpunten op gaat lossen, en de onderlinge afstemming daarvoor tussen de netbeheerders. We zouden daarom graag zien dat 1) die koppeling met de plannen van TenneT en de andere regionale netbeheerders duidelijk wordt gelegd in de plannen van Lander en 2) er bij de prioritering van het aanpakken van knelpunten bij TenneT, rekening gehouden wordt met de urgentie van de knelpunten bij de regionale netbeheerders.</p> <p>Dat lijkt ons lastig. Je kunt niet met z'n allen regisseur zijn. Het Ministerie van EZK ontbreekt hier.</p>	<p>Goed om te horen dat de publicatie van het investeringsplan leidt tot positieve reacties en dat de beknoptheid van het IP van Lander wordt gewaardeerd. Ten aanzien van hoofdstuk 4: de paragrafen betreffende het wereldbeeld investeringsprognose wordt nog uitgebreid om meer inzicht te geven wat dit wereldbeeld behelst.</p> <p>De netbeheerders hebben de ambitie om de investeringsplannen zo veel als mogelijk te harmoniseren. Ook in de komende investeringsplannen zullen de netbeheerders de investeringsplannen afstemmen en daar waar mogelijk zo veel mogelijk uniformeren. Het investeringsplan komt echter voort uit de interne processen van elke afzonderlijke netbeheerder. Elke netbeheerder heeft in de loop der jaren eigen processen en systemen ontwikkeld. Een vergaande harmonisering van de investeringsplannen vraagt daarom om het ingrijpend aanpassen van de individuele bedrijfsprocessen en systemen van de verschillende netbeheerders. De suggestie om een paraplu-document op te stellen zullen wij meenemen in onze evaluatie.</p> <p>Er is intensieve afstemming tussen de regionale netbeheerders en TenneT over de capaciteitsknelpunten in de netten van beide netbeheerders. Wij zullen in onze evaluatie meenemen of dit expliciter opgenomen kan worden in het investeringsplan.</p> <p>De opgave om een duurzaam energiesysteem te realiseren is groot en vraagt samenwerking met alle partijen binnen en buiten het systeem. Wij zien dit echt als een gedeelde verantwoordelijkheid waarin elke partij de regie neemt om tot een te beoogde systeem te komen.</p>	Ja
			1	1.4	Figuur 1-1	Wij nemen aan dat bij Regionale Energiestrategie 1.0 april 2021 is bedoeld.	Dat klopt, wordt aangepast.	
			3	3.1.1	De veranderingen die met het Klimaatakkoord in gang worden gezet zullen de komende tien jaar voor een enorme kanteling van het energiesysteem zorgen. Deze verandering is dermate groot dat deze voorbij gaat aan een transactionele uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur. In essentie herontwerpen we als maatschappij het gehele energiesysteem. De veranderingen zijn zo impactvol, dat het vormgeven van de uitvoeringsfase van de energietransitie hoge prioriteit moet krijgen. Dit kan wanneer we met alle stakeholders de ambities op het vlak van inpassing van duurzame energie, warmtetransitie, planologische ontwikkelingen en mobiliteit op elkaar leggen om tot een realiseerbaar integraal transitieplan komen. Een aanpak die te vergelijken is met de aanpak van het aardgasnet in de jaren zeventig.	Hier zijn wij het zeer mee eens!	Fijn om te vernemen. Gezien de aard van de zienswijze is hier door Lander geen specifieke reactie op gegeven.	
			3	3.1.3	Een periode van tien jaar is kort in netbeheerertimeframes: zelfs met een goed transitieplan. We zien steeds vaker dat de dynamiek van de markt minder aansluit bij de realisatietermijn van de infrastructuur. Klanten verlangen een veel snellere levering en de markt ontwikkelt zich bovendien steeds sneller (bijvoorbeeld de ontwikkeling van de zonneparken). Daarom is het van belang dat Lander zijn operationele efficiëntie verbetert om in deze dynamiek de netten tijdig uitgebreid en klanten tijdig aangesloten te krijgen. We zetten daarom stevig in op initiatieven die de productiviteit en efficiëntie in bestaande processen vergroten. Enerzijds een hogere productie met bestaande capaciteit (onder andere met behulp van digitalisering) en anderzijds het grootschalig werken van meer technici.	Prijzenswaardig dat Lander zo kritisch is op het eigen proces.	Dank voor de complimenten. Gezien de aard van de zienswijze is hier door Lander geen specifieke reactie op gegeven.	
			3	3.1.3	Echter, met alleen productiviteitsverbetering in de bestaande processen komen we er niet. Lander zet daarom ook in op innovatie en standaardisatie van haar werk. Daarbij valt te denken aan het anders uitvoeren van het bouwproces, bijvoorbeeld door de inzet van gestandaardiseerde en modulaire assets. Of klanten de ruimte te geven zelf hun aansluiting te ontwerpen en te realiseren, of grote werkpakketten bij (buitenlandse) aannemers neer te leggen, dan wel door onze netten op een andere manier te ontwerpen, zodat de realisatiesnelheid omhoog gaat. Daarbij is het belangrijk om ook aan tijdelijke concepten te denken, zoals tijdelijke containers die, op een tijdelijke vergunning, met een knip direct op de lijnen van hoogspanningsnetbeheerder TenneT aan te sluiten zijn en na een paar jaar weer naar de volgende locatie gaan. Concepten die op korte termijn worden uitgedacht, om de vruchten van deze innovaties binnen een aantal jaren te kunnen plukken.	Dit spreekt ons erg aan!	Fijn om te vernemen. Gezien de aard van de zienswijze is hier door Lander geen specifieke reactie op gegeven.	
			3	3.1.4	Een vierde focusgebied waar Lander zich op richt is het optimaal gebruik maken van beschikbare capaciteit van het elektriciteitsnet. Hiermee ontstaat ruimte om klanten versneld aan te sluiten op het net. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aansluiten van duurzame opwek op land zonder kabelredundantie, het gebruik van curtailment en autonome spanningsregelingen bij zonneparken, of het slim laden van elektrisch vervoer. We voorzien dat binnen afzienbare tijd de noodzaak voor sturing van energiestromen en het meer gelijktijdig met opwek stimuleren van verbruik een rol gaat spelen om de energievoorziening betaalbaar te houden. Om deze sturing mogelijk te maken moet de netbeheerder een belangrijke rol gaan spelen in het aanleveren van data, zowel om te monitoren als te sturen. In diverse probleemgebieden passen we nu al stuursignalen richting duurzame opwekkers toe. In de planperiode zal dit grootschalig worden toegepast.	Weer raak. Lander slaat de spijker op z'n kop in dit hoofdstuk! Hoe beïnvloeden deze maatregelen de investeringen?	Voorlopig voorzien we dat onze ontwikkelingen en investeringen in innovatie en verdere digitalisering zorgen voor (tijdelijke) slimme oplossingen om onze klanten toch, tegen voorwaarden, toegang te kunnen geven tot het net. Daarnaast blijven wij als netbeheerders, zoals aangegeven in het investeringsplan, flink investeren om de gevraagde netcapaciteit te realiseren voor onze klanten.	
			4		In dit hoofdstuk vertaalt Lander de Berenschot scenario's naar de vermogens in haar verzorgingsgebied. We kunnen de methodiek niet helemaal volgen. Het is zo summier beschreven dat het niet mogelijk is om te doorgronden wat Lander precies doet. Hier zou een wat uitgebreidere toelichting helpen.	Ten aanzien van hoofdstuk 4: de paragrafen betreffende het wereldbeeld investeringsprognose wordt nog uitgebreid om meer inzicht te geven wat dit wereldbeeld behelst.		
			4	4.3.1	De grafiek laat de groei van de belasting zien. Lander voorziet een belastinggroei van circa 2.800 MVA (45%) ten opzichte van 2019. Verstandig om zo'n substantiële groei van de vraag mee te nemen.	Uiteraard nemen we deze verwachte groei mee in onze prognoses en investeringsplannen.		
			4	4.3.1	De grafiek toont de groei van decentrale opwek. Helaas geen cijfers erbij. Het is wel redelijk af te lezen, maar een tabel met de cijfers erbij is wenselijk.	Bij het opstellen van ons volgende investeringsplan nemen we de suggesties ter verdere verduidelijking/aanscherping van ons investeringsplan mee.		
			5		Kort maar helder overzicht per provincie waar er knelpunten zijn en waar ze komen. Voor details wordt naar de bijlagen verwezen. Niet helder is hoe Lander de knelpunten afleidt van de scenario's. Jammer dat er geen netkaartjes zijn afgebeeld. Dat is in het investeringsplan van TenneT verhelderend.	Het proces van scenario's naar knelpunten wordt verduidelijkt in hoofdstuk 4. De suggestie om netkaartjes af te beelden nemen wij graag mee in overweging bij het opstellen van toekomstige investeringsplannen.		
			6		Kort maar helder overzicht. Opvallend is dat Lander hier specifiek cybersecurity adresseert. Heeft dit invloed op de investeringen?	Er worden voor cyber security specifieke investeringen gedaan die omwille van vertrouwelijkheid niet in (de publieke versie van) het investeringsplan zijn opgenomen.		
			7		Uitgebreid en prettig lezend overzicht. De details staan in de bijlagen, maar dit is het verbindende verhaal per provincie. Sterk! Lander beschrijft nadrukkelijk de noodzaak om keuzes te maken in de volgorde waarin de knelpunten worden opgelost. Dat is begrijpelijk. Belangrijk om voor het bepalen van de volgorde goed af te stemmen met overheden, andere netbeheerders en marktpartijen!	Bij het opstellen van ons volgende investeringsplan nemen we de suggesties ter verdere overweging van ons investeringsplan mee.		
			Bijlagen		De bijlagen over investeringen in stations en verbindingen vinden wij adequaat en compleet. Overzichtelijk ingedeeld per deelgebied. Onze achterban kan hiermee goed uit de voeten.	Fijn om te vernemen. Gezien de aard van de zienswijze is hier door Lander geen specifieke reactie op gegeven.		
			Bijlagen		De locatie-aanduidingen zijn niet altijd even duidelijk en de beschrijvingen blijven summier maar prettig is dat de terminologie overal hetzelfde is.			
			Bijlagen		De investeringsplannen lopen vooruit op de regionale energiestrategieën, omdat die pas later uit zullen komen. Maar heeft Lander wel al goed gekeken naar de informatie die daar in concept versies van de RES-sen al beschikbaar is? Een steekproef in de Cleantech Regio RES laat zien dat er veel zoekgebieden zijn rond Zutphen, Lochem, Deventer en Apeldoorn, maar dat de stations wel al op oranje/rood staan. Deze stations komen vervolg ook niet terug in de investeringsplannen. Waarom worden zones die in een RES expliciet aangestipt worden met veel zoekgebieden, en waar al congestie is, niet meegenomen in de investeringsplannen?	Om goede investeringsplannen te kunnen opstellen, is het van belang dat netbeheerders weten welke ontwikkelingen waar zullen plaatsvinden. Alle transitieplannen – zoals de regionale energiestrategie (RES), de transitievisie warmte en de regionale aanpak laadinfrastructuur (RAL) – zijn daarom belangrijke bronnen. Netbeheerders zitten dan ook bij al deze ontwikkeltrajecten aan tafel. Deze plannen zijn echter nog niet gereed en zijn daarom nog niet volledig verwerkt in het investeringsplan 2020. Alle al concrete plannen die hierin worden opgenomen en bekend zijn bij de netbeheerder natuurlijk wel. Zodra de transitieplannen voldoende concreet zijn, verwerken de netbeheerders ze. In het verzorgingsgebied van Lander waren de concept RES's ten tijde van het opstellen van het IP nog niet gereed, daarom zijn deze nog niet terug te vinden.		

#	Organisatie	Investeringsplan	Hoofdstuk Bijlagen	Paragraaf	Tekst	Zienswijze	Regie Lander	Openbaar
12	Samenwerkende bewonersorganisatie NHN	Elektriciteit				<p>Er lijken relatief weinig investeringen in Flevoland en Gelderland te zijn naar verhouding met de rest. Is hier een specifieke reden voor? Daarentegen lijkt Lander flink in Noord-Holland te gaan investeren. Zijn deze observaties correct?</p> <p>Geachte Lander, Wij hebben een alternatieve RES 'DuurzaamLeefbaar' opgesteld die wij naar wij aannemen bij u bekend is. Zo niet dan kunt u deze downloaden op https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.nhn-duurzaamleefbaar.nl%2F&data=02%7C01%7C%7C33F42d77e9eb4795f99d08d8061f6b3d%7C697f104bd7cb48c8ac9fd87105bdfc%7C09%7C06%7C637266079309130894&data=42jSH4HtXp0Oa57ZuY5FZmlns5cE%2Fisup3%2B4sMoo%3D&reserved=0 In deze alternatieve RES bestaat uit enerzijds de bouwsteen tot het opwekken van 900GWh aan Zon op grote daken en 900GWh aan zonne-eilanden op het IJsselmeer voor de kust van de Wieringermeer/Andijk. Beide initiatieven kennen groot maatschappelijk draagvlak. Als zienswijze op uw investeringsplan verzoeken wij u om beide initiatieven te voorzien van passende netwerkaansluitingen en de daarbij benodigde investeringen? Wij horen graag van u.</p>	<p>Het investeringsplan wordt opgesteld op basis van capaciteitsuitbreidingen op basis van (geprognosticeerde) vraag en aanbod. Er wordt hier niet specifiek gekeken naar een verdeling over de regio's. Er is dus geen specifieke reden voor de observatie dat de investeringen in Flevoland en Gelderland lager uitvallen.</p> <p>Uw zienswijze gaat over de netwerkaansluitingen, die benodigd zijn voor de bouwstenen van uw alternatieve RES "Duurzaam Leefbaar" en de bijhorende investeringen. Zoals eerder aangegeven, zullen wij een aantal zienswijzen pas in het volgende investeringsplan meenemen. De voorbereiding daarvan start dit jaar. Wanneer de bouwstenen uit uw alternatieve RES geconcretiseerd worden in de RES 1.0 voor Noord-Holland Noord kunnen de bijhorende netinvesteringen terugkomen in het volgende investeringsplan. De kosten van de mogelijke aansluitingen die bij de bouwstenen horen staan niet in een investeringsplan, maar worden rechtstreeks geofferd naar de aanvrager van de aansluiting. Zoals u weet heeft Lander een netimpactanalyse uitgevoerd die een eerste beeld geeft van de impact van het aanbod voor de concept-RES van Noord-Holland Noord. Deze analyse geeft aandachtspunten mee om de energie-infrastructuur zo efficiënt mogelijk te benutten op weg naar RES 1.0. Wij zullen in het proces naar de RES 1.0 proactief met plannen komen die de systeemefficiëntie borgen. Clusters van opwek, zoals ook terugkomt in uw alternatieve RES is er daar één van. We staan met z'n allen voor een langjarige verbouwing om de energietransitie mogelijk te maken. Intensieve samenwerking in de regio op het gebied van ruimtelijke vraagstukken en inpassing van duurzame energie is belangrijk om knelpunten in de capaciteit van het energienet op te lossen. Mijn collega's en ik bespreken dit dan ook graag met u in het reguliere proces van concept-RES naar RES 1.0.</p>	ja
13	Energie-Nederland	Elektriciteit	Alle	Alle	Alle	<p>Maak duidelijk of belangrijke klimaatdoelen gehaald worden Het is niet altijd duidelijk of uitvoering van de investeringsplannen ertoe leiden dat de doelen uit het Klimaatakkoord gehaald worden. Dat zou in de plannen wel helder moeten zijn.</p> <p>Geef meer inzicht in de aanpak per knelpunt in de tijd Marktpartijen missen inzicht in wanneer specifieke (bestaande of nog te verwachten) knelpunten daadwerkelijk opgelost worden. De investeringsplannen geven alleen een investeringsbedrag voor bepaalde assets (en vaak ook voor alleen de korte termijn investeringen), zonder inzichtelijk te maken wat het effect zal zijn op de transportcapaciteit. De markt wil ook graag inzicht hebben welk knelpunt wanneer is opgelost. Dus: wat leveren de investeringen op? Wanneer wordt een 'rood' punt in het netwerk weer 'groen'? En wat betekent dat dan voor die transportschaarste ná realisatie? Neem relevante ontwikkelingen, zoals uit RES'sen, mee In een steekproef bij onze analyse blijkt dat in de huidige investeringsplannen bepaalde gebieden die al in de RES'sen geïdentificeerd zijn, (nog) niet zijn meegenomen. Dat roept de vraag op aan netbeheerders: welke afwegingen zijn hierbij gemaakt? En een vraag aan de ACM zou zijn: hoe toetsen zij hierop?</p> <p>Harmoniseer risicobeoordeling en identificering van knelpunten Alle netbeheerders hanteren een risicobeoordeling bij het samenstellen van hun investeringsplan. De transparantie en uitleg hierover verschilt. De conceptueel meest sterke aanpak wordt toegepast door TenneT. Energie-Nederland stelt voor dat netbeheerders kiezen voor deze benadering en deze bedrijfspecifiek inrichten en toepassen. Ook worden in alle plannen knelpunten in het netwerk geïdentificeerd en opgesomd in uitgebreide tabellen. Dat is een pluspunt en goed voor de transparantie. Tegelijkertijd verschilt de onderliggende analyse. Soms wordt een knelpunt slechts met een algemene kwalitatieve term beschreven. Ook is niet altijd duidelijk hoe groot het risico van optreden is en onder welke scenario-ontwikkelingen dit knelpunt zich manifesteert. Energie-Nederland stelt voor dat netbeheerders een uniforme methode ontwikkelen t.b.v. de volgende investeringsplannen. Wat Energie-Nederland betreft kan de aanpak van TenneT hierbij als voorbeeld dienen.</p> <p>Zorg voor afstemming bij wederzijdse afhankelijkheden Congestiegebieden kunnen optreden in zowel het netwerk van een RNB als in het netwerk van TenneT. In de investeringsplannen van de RNB's staat dat er afstemming met TenneT is over het oplossen van de congestie. Het is voor Energie-Nederland niet duidelijk hoe deze afstemming heeft plaatsgevonden, en of beide partijen tegelijkertijd de congestie aanpakken. Daarnaast vraagt Energie-Nederland zich af hoe de afstemming verloopt tussen de partijen over tracébesluiten en de allocatie van onderstations. Worden toekomstige projecten voor de opwek van duurzame energie hierbij meegenomen? Over de plaatsing van deze onderstations zou een maatschappelijke kosten-baten analyse gemaakt moeten worden, wat betekent dat de congestie altijd zou moeten worden opgelost voor de maatschappelijk laagste kosten. Geef een langere vooruitblik op investeringen TenneT geeft in het investeringsplan een vooruitzicht van vijf jaar en aanvullend daarop een inschatting van de totale investeringsopgave in de daaropvolgende vijf jaar. Dus totaal 10 jaar. Investeringsplannen van de DSO's richten zich nu primair op majeure investeringen in de komende 2 jaar. De klanten van de netbeheerders (de ontwikkelaars) krijgen graag comfort over de door netbeheerders in detail in kaart gebrachte optredende congestie richting 2030. Bekend is dat deze trajecten van de lange adem zijn. Dus welke voorbereidingen worden er nu reeds getroffen voor de opschaling van net richting 2026 – 2030? Energie-Nederland beveelt aan dat alle netbeheerders 10 jaar vooruit kijken, en inzichtelijk te maken wat zij in welke fase doen op weg naar die 10-jaarshorizon. Samen leren voor een volgende keer Energie-Nederland heeft de investeringsplannen van de netbeheerders bekeken. Dit is de eerste keer dat zulke plannen worden gemaakt. Het is naar ons idee zeer nuttig als netbeheerders en vertegenwoordigers van marktpartijen deze eerste ronde evalueren voor verbeterpunten en nieuwe wensen. Onderdeel van zo'n evaluatie zou wat Energie-Nederland betreft in ieder geval ook moeten zijn de diverse 'best practices' in de verschillende investeringsplannen. Hanteer eenduidige scenario's Het is wenselijk is dat alle netbeheerders voor hun analyse gebruik maken van eenzelfde set scenario's als startpunt, voortbouwend op o.a. het Klimaatakkoord en grote markttrends. [...] </p> <p>Volgende keren marktpartijen eerder in het proces consulteren Het consulteren van marktpartijen over de concept-versies van de investeringsplannen is een belangrijke verbetering ten opzichte van het eerder proces rond kwaliteits- en capaciteitsdocumenten. Energie-Nederland stelt voor om marktpartijen eerder in het proces te betrekken. Bijvoorbeeld bij het opstellen van de scenario's. [...] </p> <p>En hielder afwegingskader ontbreekt nog Hoewel een goed afwegingskader voor de investeringsplannen niet de verantwoordelijkheid van netbeheerders is, hebben alle stakeholders belang bij een helder kader. Energie-Nederland zal daar ook bij EZK en ACM op aandringen.</p> <p>Gehanteerde scenario's De analyse wordt uitgevoerd op basis van het eindbeeld uit de studie I12030-2050. Er is blijkbaar door Lander een terugvertaling gemaakt van dit eindbeeld naar de periode 2020-2030, maar hoe die vertaling is uitgevoerd wordt niet nader toegelicht. Uit het plan is af te leiden dat hieruit Hoog-, Midden- en Laagscenario's zijn afgeleid (tabel 4.4), waarmee vervolgens een beoordeling is uitgevoerd voor het net van Lander. Het is aan te bevelen dat Lander een nadere toelichting geeft op deze uitwerking. Uit de voorgestelde scenario's is op dit moment niet af te leiden in hoeverre het Midden-scenario toegenomen komt aan de ontwikkelingen voor vraag en aanbod zoals die volgen uit de afspraken van het Klimaatakkoord.</p> <p>Risicobeoordeling en identificering van knelpunten Een pluspunt is dat Lander per knelpunt voor zo ver bekend aangeeft wat hier wordt geïnvesteerd. Voor een aantal geïdentificeerde knelpunten staat "n.n.b." (nog niet bekend). Op zich is het logisch dat nog niet voor alle knelpunten een aanpak bekend is. Voor knelpunten waar dit potentieel leidt tot een groot risico zou meer toelichting gewenst zijn. Met name wanneer de verwachting is dat hier een oplossing nader is uitgewerkt en tot investering zou kunnen komen.</p> <p>Investeringsraming en vooruitblik op investeringen Lander beschrijft in de hoofdbijlagen in kwalitatieve zin veel te ondernemen, in de bijlage zien we alleen investeringen voor komende 2 jaar. Hoe zit het met de lange termijn?</p> <p>Specifieke punten "De klant staat altijd centraal. Het is de taak van Lander om ervoor te zorgen dat het licht brandt, de huizen warm zijn en bedrijven draaien. Klanten aansluiten en transportcapaciteit creëren. Door de energietransitie liggen hier de grootste uitdagingen. Lander zet zich maximaal in om klanten tijdig aan te sluiten en voldoende transportcapaciteit te creëren. Door het tekort aan technici moet Lander keuzes maken. Daarbij proberen we een optimale balans te vinden tussen het tijdig aansluiten van klanten en het tijdig realiseren van voldoende transportcapaciteit." Energie-Nederland zou willen opmerken dat producenten ook klanten zijn. Zou dit perspectief ook meegenomen kunnen worden in het investeringsplan?</p> <p>Daarnaast ziet Energie-Nederland de mogelijkheid om samen te werken met marktpartijen, het is niet zo dat technici OF op onderstations aan t werk zijn, OF aansluiting bouwen, er valt ook samen te werken: denk aan gezamenlijke kabelgoten trekken en gebruiken met TenneT bij (goot groter maken, en goede verkenning van trace studies, maar daardoor wel beperktere werkzaamheden en synergie), maar ook samenwerking met ontwikkelaars als het gaat om kabelwerk en aansluiting op productielocaties. Energie-Nederland heeft een steekproef naar de conceptRES van de CleanTech regio (Apeldoorn, Zutphen, Lochem, Deventer). Deze laat een paar knelpuntgebieden zien qua congestie, die juist wel als zoekgebieden interessant gemarkeerd zijn. Waarom zijn deze gebieden niet expliciet genoemd en meegenomen?</p>	<p>Infrastructuur is een van de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van duurzame energie en de verduurzaming van verschillende sectoren. De scenario's waarop de netbeheerders investeringsbeslissingen nemen zijn gebaseerd op de realisatie van de doelen voor opwek en vraag uit het Klimaatakkoord 2030. De haalbaarheid van de klimaatdoelen is uiteraard afhankelijk van meerdere factoren. Het doel van de Investeringsplannen is niet om een prognose te geven van deze haalbaarheid.</p> <p>De koppeling tussen investeringen enerzijds en het wegnemen van transportschaarste anderzijds is niet één op één te maken. Dit heeft te maken met de complexiteit van de netstructuur en de vele facetten die van invloed zijn op de mate van transportschaarste (zowel aan vraag- als aanbodzijde) en de bijbehorende onzekerheid omtrent de ontwikkeling daarvan bijvoorbeeld in doorlooptijden van vergunningen. De suggestie om een en ander meer in de tijd te plaatsen zullen we meenemen in de evaluatie.</p> <p>Om goede investeringsplannen te kunnen opstellen, is het van belang dat netbeheerders weten welke ontwikkelingen waar zullen plaatsvinden. Alle transitieplannen – zoals de regionale energiestrategie (RES), de transitievisie warmte en de regionale aanpak laadinfrastructuur (RAL) – zijn daarom belangrijke bronnen. Netbeheerders zitten dan ook bij al deze ontwikkeltrajecten aan tafel. Deze plannen zijn echter nog niet gereed en zijn daarom nog niet volledig verwerkt in het investeringsplan 2020. Alle al concrete plannen die hierin worden opgenomen en bekend zijn bij de netbeheerder natuurlijk wel. Zodra de transitieplannen voldoende concreet zijn, verwerken de netbeheerders ze. In het verzorgingsgebied van de meeste netbeheerders waren de concept RES'sen ten tijde van het opstellen van het IP nog niet gereed. Omdat de netbeheerders gebruik maken van scenario's die op het Klimaatakkoord zijn gebaseerd, waarin de doelstelling van deze transitieplannen is meegenomen, houden de netbeheerders wel degelijk rekening met deze doelstellingen. Omdat juist de concrete locaties van opwek of verbruik grote impact hebben op waar, wanneer geïnvesteerd moet worden, zullen Investeringsplannen verbeteren bij concrete transitieplannen.</p> <p>De netbeheerders hebben de ambitie om de Investeringsplannen zo veel als mogelijk te harmoniseren. Ook in de komende Investeringsplannen zullen de netbeheerders de investeringsplannen afstemmen en daar waar mogelijk deze verder uniformeren. Het Investeringsplan komt echter voort uit de interne processen van elke afzonderlijke netbeheerder. Elke netbeheerder heeft in de loop der jaren eigen processen en systemen ontwikkeld. Een vergaande harmonisering van de Investeringsplannen vraagt daarom om het ingrijpend aanpassen van de individuele bedrijfsprocessen en systemen van de verschillende netbeheerders.</p> <p>Er is intensieve afstemming tussen de regionale netbeheerders en TenneT over de capaciteitsknelpunten in de netten van beide netbeheerders. Wij zullen in onze evaluatie meenemen of dit expliciet opgenomen kan worden in het investeringsplan.</p> <p>Ook de regionale netbeheerders kijken 10 jaar vooruit in hun Investeringsplannen. Dit betekent dat alle capaciteitsknelpunten en oplossingsmaatregelen voor de komende 10 jaar in beeld worden gebracht. Voor de eerste 3 jaar van de zichtperiode gebeurt dit met meer detail (kwantitatief), voor de resterende 7 jaren meer beschrijvend (kwalitatief). Deze werkwijze is per wetgeving bepaald.</p> <p>De opgaves voor de energienetten zijn groot. Dit kunnen de netbeheerders alleen realiseren in samenwerking met alle partijen die betrokken zijn bij de energietransitie. Daarom willen we als netbeheerders op een transparante en actieve manier communiceren over onze plannen voor de komende jaren. Wanneer het proces van de eerste Investeringsplannen is afgerond, zullen wij deze evalueren. Wij nemen graag uw suggestie mee om dit ook te doen met onze stakeholders. Daarom ontvangt u binnenkort een uitnodiging voor na de zomer om samen met ons het investeringsplan 2020 te evalueren en vooruit te kijken naar het investeringsplan 2022.</p> <p>Het hanteren van eenduidige scenario's door alle netbeheerders zal meegenomen worden in de evaluatie van de Investeringsplannen.</p> <p>De wijze van consultatie van marktpartijen zal eveneens meegenomen worden in de evaluatie van de Investeringsplannen.</p> <p>Wij nemen uw suggestie graag mee, in samenspraak met de andere netbeheerders, bij de evaluatie van het huidige Investeringsplan en bij het opstellen van de nieuwe Investeringsplannen.</p> <p>Het scenario waarop Lander investeringsbeslissingen neemt (wereldbeeld Investeringsprognose) is gebaseerd op de realisatie van de doelen voor opwek en vraag uit het Klimaatakkoord 2030. Dit wordt in het investeringsplan beschreven in paragraaf 4.3. Hoofdstuk 4, specifiek de paragrafen betreffende het wereldbeeld Investeringsprognose, wordt nog uitgebreid om meer inzicht te geven wat dit wereldbeeld behelst.</p> <p>Bij het opstellen van ons volgende investeringsplan nemen we de suggestie mee om een nadere toelichting te geven van de investeringen die nog niet bekend zijn.</p> <p>Lander kijkt 10 jaar vooruit in haar Investeringsplan. Dit betekent dat alle capaciteitsknelpunten en oplossingsmaatregelen voor de komende 10 jaar in beeld worden gebracht. Voor de eerste 3 jaar van de zichtperiode gebeurt dit met meer detail (kwantitatief), voor de resterende 7 jaren meer beschrijvend (kwalitatief). Dat doen wij omdat de korte termijn knelpunten/maatregelen vaak al concreter zijn waardoor er meer over bekend is. Het is echter niet zo dat met dit Investeringsplan de investeringen voor de komende 10 jaar vastliggen. Wij zullen steeds bij moeten sturen, afhankelijk van de ontwikkelingen die zich in werkelijkheid voordoen. Deze werkwijze is overigens ook per wetgeving bepaald.</p> <p>Lander deelt uiteraard de zienswijze dat producenten ook klanten zijn. We nemen producenten en hun aansluit en transportvraag net zo goed mee als andere klanten. Het perspectief van de producenten is in het huidige Investeringsplan ook meegenomen. Wij nemen de suggestie mee om dit in een volgend Investeringsplan te verduidelijken.</p> <p>Lander staat zeker open voor actieve marktpartijen die vanuit hun eigen bedrijfsvoering willen bijdragen aan de realisatie van de energie-infrastructuur. In de realisatie van de distributie infrastructuur is Lander hard aan de slag en wil daarvoor graag optrekken met partners.</p> <p>Om goede investeringsplannen te kunnen opstellen, is het van belang dat netbeheerders weten welke ontwikkelingen waar zullen plaatsvinden. Alle transitieplannen – zoals de regionale energiestrategie (RES), de transitievisie warmte en de regionale aanpak laadinfrastructuur (RAL) – zijn daarom belangrijke bronnen. Netbeheerders zitten dan ook bij al deze ontwikkeltrajecten aan tafel. Deze plannen zijn echter nog niet gereed en zijn daarom nog niet volledig verwerkt in het investeringsplan 2020. Alle al concrete plannen die hierin worden opgenomen en bekend zijn bij de netbeheerder natuurlijk wel. Zodra de transitieplannen voldoende concreet zijn, verwerken de netbeheerders ze. In het verzorgingsgebied van Lander waren de concept RES'sen ten tijde van het opstellen van het IP nog niet gereed, daarom zijn deze nog niet terug te vinden.</p>	ja

#	Organisatie	Investeringsplan	Hoofdstuk	Paragraaf	Takst	Zienswijze	Reactie Lander	Openbaar
14	Portefeuillehouders overleg Duurzaamheid/RES, MRA deelregio Zaanstreek-Waterland	Elektriciteit	Alle	Alle	Alle	<p>Onze zienswijze wordt ingegeven door onze inbreng in de Concept-RES Noord-Holland Zuid.</p> <p>De bijdrage van de regio Zaanstreek-Waterland in het kader van deze Concept-RES NHZ bedraagt 0,43 TWh aan duurzame elektriciteit. Hierbij wordt ingezet op maximale benutting van daken, parkeerplaatsen en nog niet in gebruik genomen bedrijventerreinen. Deze insteek is gekozen om het bijzonder provinciaal landschap in de regio zoveel mogelijk te behouden bij duurzame ontwikkelingen.</p> <p>In de Concept-RES NHZ zijn tevens extra zoekgebieden voor extra wind- en zonne-energie aangewezen om het ambitieuze bod van 0,43TWh te kunnen realiseren. Dit betekent concreet extra energie opwek in de vorm van windenergie of zonneparken. Daarnaast zijn de gemeenten bezig met het stimuleren van verduurzaming. Enerzijds door collectieve inkoopacties, gericht op particuliere woningeigenaren voor zonnepanelen of isolatiemaatregelen. Anderzijds door het verduurzamen van de gemeentelijke vastgoedportefeuilles.</p> <p>Om deze doelstelling te kunnen realiseren is de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk cruciaal. Het is duidelijk dat er aanpassingen aan het elektriciteitsnetwerk gedaan zullen moeten worden om de groeiende decentrale duurzame energie opwek aan te kunnen. In het voorliggende ontwerp-investeringsplan Elektriciteit 2020 zien wij de investeringen die in onze regio gedaan moeten worden niet terug. We maken ons zorgen, dat door het ontbreken van een reservering voor deze investering, wij onze doelstellingen niet kunnen behalen.</p> <p>Daarnaast willen wij u erop wijzen dat dit jaar de Transitievisies Warmte gereed zijn/komen. Ook de uitkomsten hiervan hebben effect op de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk.</p> <p>Tot slot willen we erop wijzen, dat mede gezien het feit dat dit jaar en volgend jaar hard wordt gewerkt aan Omgevingsvisies & Omgevingsplannen, het voor de planvorming en realisatie van bijvoorbeeld nieuwe onderstations handig is om deze nu al mee te kunnen nemen. Wij kunnen dan als regio, samen met Lander strategisch sturen om de transitie zo effectief mogelijk te laten verlopen.</p>	<p>Concept-RES NHZ & Transitie visies Warmte</p> <p>Lander is nauw betrokken bij het opstellen van de RES'en. Wij delen volledig uw mening dat een robuuste energie-infrastructuur randvoorwaardelijk is voor het realiseren van de ambities in de RES en het klimaatakkoord. Het conceptbod van de regio's waaronder die van Zaanstreek Waterland hebben wij doorgerekend en aangegeven wat de mogelijkheden, eventuele implicaties en oplossingsrichtingen zijn vanuit de energie-infrastructuur bezien.</p> <p>Lander is continu bezig met het versterken van de energie-infrastructuur om de toekomstige energievraag en -aanbod te kunnen transporteren. Zo hebben wij in ons jaarplan van 2020 de ambitie geuit om 271 miljoen euro, van de totaal 882 miljoen, te investeren in de infrastructuur van Noord-Holland (excl. Amsterdam). Ook in de regio Zaanstreek Waterland hebben wij voor de komende jaren forse uitbreidingen in de hoofdinfrastructuur gepland staan. Zo staan als voorbeeld de nieuwbouw of uitbreiding van transformatorstations in Oostzaan, Wijdewormer, Purmerend (één nieuw, twee bestaand), Zaandam (West en Noord), Zaandijk en Edam op de termijnagenda. Naast deze investeringen vinden er in de regio voortdurend investeringen op lagere netvlakken (laag- en middenspanning) plaats. Al deze investeringen dragen bij aan een robuust en toekomstvast energienet</p> <p>Investeringen in infrastructuur leveren hoge kosten op. Kosten die we grotendeels gezamenlijk als Nederland dragen. Ook doet het een beroep op de beschikbare ruimte zowel in de onder-, als in de bovengrond. Zeker in de regio als Zaanstreek Waterland, met relatief dure, volle en schaarse grond is het van groot belang dat keuzes goed worden afgewogen. Daar hebben wij u, als regio, hard bij nodig.</p> <p>Lander heeft antwoord nodig op de vragen wat, we waar en op welk moment kunnen verwachten, ofwel er moet meer zekerheid komen in de integrale ontwikkelingen om investeringen goed te kunnen verantwoorden. Dit beeld wil Lander, samen met de regio, zo goed mogelijk vorm geven. Daar wordt vanuit de RES, maar ook vanuit verschillende andere geleidingen hard aan gewerkt. Naast de RES zijn er immers op het moment nog veel meer onzekerheden die zullen leiden tot een verhoogde capaciteitsvraag en daarmee samenhangend, het uit te breiden elektriciteitsnet.</p> <p>Zo zijn de aardgasloos transitie (TWW), toename van het elektrisch vervoer (zowel personenauto's als bussen), groei en verduurzaming van de industrie, de forse woningbouwopgave in deze regio en nog vele andere factoren van invloed op de capaciteitsontwikkeling. Uitbreiding van het net is door de schaarse en veelal bestemde grond (veenweide, vogelgebied, natura2000, cultureel erfgoed, etc) en het verstedelijkt gebied niet altijd eenvoudig. Als regio en als netbeheerder hebben we elkaar nodig om deze complexe puzzel het hoofd te kunnen bieden.</p> <p>Samenvattend, des te concreter de regio een beeld heeft van bovenstaande factoren, en deze informatie tijdig met Lander kan delen, des te eerder is het mogelijk om, in samenspraak met de gemeentes, de vernieuwing van de energie infrastructuur verder te ontwikkelen. Het huidige concept RES bod is ambitieus, maar biedt nog onvoldoende houvast (concreetheid). Wij vertrouwen op een continuërende samenwerking om onze gezamenlijke ambitie richting een duurzaam Nederland op een maatschappelijk verantwoorde manier verder vorm te kunnen geven.</p> <p>Omgevingsvisies en omgevingsplannen</p> <p>Uw oproep om gebruik te maken van het momentum van het opstellen van de omgevingsvisies en plannen nemen wij graag aan. Wij gaan graag met de verantwoordelijke(n) in gesprek om te bekijken hoe we de vernieuwing en uitbreiding van onze energie-infrastructuur zo goed mogelijk kunnen borgen in deze plannen/visies.</p> <p>Ook wordt vanuit Netbeheer Nederland op dit moment gewerkt aan een staalkaart Omgevingsplan Nutsvoorzieningen die handvatten en richting moet geven voor de uitdagingen die o.a. de energietransitie met zich mee brengt. De staalkaart is gericht op het inpassen van nutsvoorzieningen in regelgeving volgens de Omgevingswet.</p> <p>De staalkaart maakt duidelijk wat wel en niet mogelijk is in de directe omgeving van nutsvoorzieningen. Het geeft een beeld waar een combinatie van nutsvoorzieningen met andere functies wel of niet mogelijk is. Bovendien biedt de staalkaart een passende regeling voor nutsvoorzieningen die gehanteerd kan worden in de omgevingsplannen. Een regeling met een werkbaar gestandaardiseerde werkwijze voor alle omgevingsplannen. De staalkaart draagt voor zowel netbeheerders als gemeenten bij aan de vertaling van ambitie naar concrete realisatie in het omgevingsplan voor nutsvoorzieningen.</p>	Ja
15	Gemeente Súdwest-Fryslân	Elektriciteit	Alle	Alle	Alle	<p>Wij constateren een aantal knelpunten, in de netcapaciteit voor gebruik en levering, én als gevolg daarvan ook in de planning op onze gemeentelijke ontwikkelprojecten.</p> <p>Op korte termijn maken wij ons zorgen over:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de aansluiting op het elektriciteitsnet van onze bedrijven uitbreidingslocatie De Hemmen III. We willen in maart 2021 het terrein bouwrijp gaan maken. We gaan ervanuit dat u in staat bent om het elektriciteitsnet dan ook aangelegd te hebben; - de aansluiting IJlst; - de aansluiting Bolsward Oost; - deze opsomming is niet limitatief. <p>Verder:</p> <p>Op langere termijn willen wij voorkomen dat het aantal mogelijke knelpunten toeneemt. Wij begrijpen uw keuze om investeringen het eerst te laten landen in knelpuntlocaties nabij grote bevolkingsconcentraties. Echter ervaringen daarmee in gebieden met een lage bevolkingsconcentratie dienen gezien de ontwikkelingen rondom de energietransitie een evenredig belang. Onze ervaringen als grootste (oppervlakte) gemeente van Nederland delen wij dan ook graag met u.</p> <p>Graag gaan wij daarom in gesprek met u hoe we samen slim en efficiënt kunnen ontwerpen en samenwerken. Bijvoorbeeld aan de hand van toekomstscenario's in Súdwest-Fryslân, met als doel om knelpunten te voorkomen en te kunnen sturen op haalbare én betaalbare oplossingen. Hiermee willen we voorkomen dat onze gemeente haar energiedoelen niet haalt, of beleidsvoornemens of andere beloften aan onze Mienskip niet kan houden doordat het elektriciteitsnet bijvoorbeeld niet toegankelijk of toereikend is.</p>	<p>Wij begrijpen uw zorgen, zoals in uw zienswijze is aangegeven. De energie transitie zorgt voor enorme uitdagingen op ons net dat in feite niet erg geschikt is voor 2 richtingen van energie verkeer. Toch willen we graag in samenwerking met u zorgen dat we de knelpunten oplossen. Daar zijn we reeds druk mee bezig omdat daar allerlei duurzame initiatieven ontwikkeld worden. In meerdere gebieden, IJlst, Sneek, Makkum, Hemelum en omstreken zijn we uitbreidingen aan het voorbereiden en sommige zijn reeds in uitvoering, zodat de netten toekomstbestendig zijn.</p>	Ja